

Živnostenské podnikanie a osoba zodpovedná za odborné prevádzkovanie živnosti

Business in trade and the person responsible for the professional operation of trade

Silvia Treľová

Kľúčové slová:

živnostenské podnikanie, remeselná živnosť, viazanú živnosť, osobitné podmienky prevádzkovania živnosti, zodpovedný zástupca.

Key words:

trade business, vocational trade, professional trade, specific conditions for trading, responsible representative.

Úvod. Podnikanie je základným prvkom efektívneho fungovania trhovej ekonomiky, je tým, čo ekonomiku robí trhovou. Pre Slovenskú republiku, ktorej hlavným cieľom je dosiahnuť úroveň rozvinutých krajín Európy, má rozvoj podnikania, obzvlášť malého a stredného, nenahraditeľný význam.

Pilierom slovenského hospodárstva sú bezpochyby malé a stredné podniky. Z hľadiska početnosti malých a stredných podnikov podľa právnych foriem na Slovensku prevládajú fyzické osoby – podnikatelia¹. K decembru 2014 na Slovensku dosahoval počet fyzických osôb ako podnikateľov výšku 369 514. V ostatných desiatich rokoch bol evidovaný najvyšší počet podnikajúcich fyzických osôb v roku 2008, a to v počte 418 221. Pri podnikaní fyzických osôb ide predovšetkým o živnostníkov, ktorých bolo v roku 2014 v počte 337 182. Počet živnostníkov sa v ostatných rokoch postupne znižuje, čo možno vidieť aj v porovnaní napr. s rokom 2010, kedy bolo evidovaných až 384 202 živnostníkov. Pri živnostníkoch registrujeme najväčší medziročný pokles ich počtu o 16 147, t. j. počet živnostníkov poklesol na Slovensku z roku 2011 na rok 2012 o necelých 4,3%.

V súvislosti s právnickými osobami ako podnikateľmi bolo k decembru 2014 na Slovensku registrovaných 259 055 právnických podnikateľských subjektov, z týchto 184 258 predstavovalo obchodné spoločnosti. Najväčšie zastúpenie v rámci obchodných spoločností mala právna forma spoločnosti s ručením obmedzeným, nakoľko na Slovensku aj v súčasnosti ide o najrozšírenejšiu formu podnikania právnických osôb. K decembru 2014 bolo registrovaných 177 110 spoločností s ručením obmedzeným. Počet spoločností s ručením obmedzeným zaznamenal nárast oproti roku 2013 o 12 140 a z niekoľko ročného pohľadu späť môžeme konštatovať, že počet spoločností s ručením obmedzeným má stále stúpajúcu tendenciu².

Vzhľadom na zvolenú tematiku sa tento príspevok dotýka nielen podnikania prostredníctvom fyzických osôb – živnostníkov, ale aj právnických podnikateľských subjektov – obchodných spoločností, ktorých zvolený predmet činnosti predstavuje prevádzkovanie živnosti. Živnosť môže prevádzkovať každá tuzemská alebo zahraničná fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá spĺňa podmienky prevádzkovania živnosti uvedené v živnostenskom zákone.

1. Živnostenské podnikanie prostredníctvom zodpovedného zástupcu

Jednou z foriem podnikania využívaných v Slovenskej republike je živnostenské podnikanie. Živnostenským podnikaním je každé samostatné a sústavné prevádzkovanie činnosti, ktorá nie je vylúčená zo živnostenského zákona, vo vlastnom mene, na vlastnú zodpovednosť, za účelom dosiahnutia zisku a za podmienok ustanovených týmto zákonom. Podmienky živnostenského podnikania a kontrolu nad ich dodržiavaním v Slovenskej republike upravuje zákon č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len "živnostenský zákon").

¹ Analýza stavu malého stredného podnikania. 42 s. Dostupné z http://www.mhsr.sk/ext_dok-analyza-stavu-msp/142099c?ext=orig.

² Štatistický úrad Slovenskej republiky. Dostupné z <http://datacube.statistics.sk/TM1WebSK/TM1WebLogin.aspx>.

Živnostenské podnikanie prostredníctvom zodpovedného zástupcu je v praxi častým javom, a to v dôsledku toho, že živnostenský zákon vyžaduje ustanovenie zodpovedného zástupcu v mnohých prípadoch.

Na to, aby osoba mohla prevádzkovať živnosť, musí spĺňať všeobecné podmienky prevádzkovania živnosti, ktorými je dosiahnutie 18 rokov veku, plná spôsobilosť na právne úkony (§ 12 živnostenského zákona ustanovuje výnimku – živnosť môže prevádzkovať so súhlasom súdu zákonný zástupca osoby) a relatívna bezúhonnosť (za bezúhonného sa nepovažuje ten, kto bol právoplatne odsúdený za hospodársky, majetkový alebo iný TČ spáchaný úmyselne, ktorého skutková podstata súvisí s predmetom podnikania – napr. trestný čin krádeže, podvodu, neoprávneného podnikania, poškodzovania spotrebiteľa, ak sa naňho nehľadí, akoby nebol odsúdený alebo kto vo vzťahu k predmetu podnikania nespĺňa ani podmienky bezúhonnosti podľa osobitného predpisu). Pokiaľ prevádzkuje živnosť fyzická osoba, tieto všeobecné podmienky musí spĺňať sám živnostník. V prípade živnostenského podnikania právnickou osobou, všeobecné podmienky musí spĺňať fyzická osoba alebo osoby, ktoré sú jej štatutárnym orgánom (napr. konateľ, resp. viacerí konatelia ustanovení v spoločnosti s ručením obmedzeným). Okrem slovenských fyzických a právnických osôb môže prevádzkovať živnosť aj zahraničná osoba, a to za rovnakých podmienok a v rovnakom rozsahu ako slovenská fyzická alebo právnická osoba. Ak chce živnostensky podnikáť zahraničná osoba, všeobecné podmienky musí spĺňať vedúci podniku alebo vedúci organizačnej zložky podniku.

Inštitút zodpovedného zástupcu sa vyskytuje v súvislosti so splnením osobitných podmienok prevádzkovania živnosti, medzi ktoré patrí odborná alebo iná spôsobilosť. Práve skúmanie podmienok odbornej spôsobilosti (uvedených v prílohe č. 1 a 2 živnostenského zákona) zabezpečuje ochranu verejného záujmu.

Povinnosť ustanoviť zodpovedného zástupcu živnostenský zákon diferencuje podľa toho, či je podnikateľom fyzická osoba alebo právnická osoba.

Pre podnikateľov ako slovenské fyzické osoby – živnostníkov platí, že zodpovedného zástupcu musia ustanoviť vtedy, ak sami osobitné podmienky prevádzkovania remeselných alebo viazaných živností nespĺňajú. Odborné vykonávanie činnosti živnostníkov počas prevádzkovania živnosti môže zabezpečovať zodpovedný zástupca, ktorého ustanoví samotný podnikateľ. Práve v tomto možno vidieť pozitívum tohto inštitútu, nakoľko aj fyzické osoby, ktoré sami nespĺňajú podmienku odbornosti, ale majú chuť podnikáť, môžu začať živnostensky podnikáť. Ak samotný podnikateľ ako fyzická osoba nespĺňa predpoklad spôsobilosti k právny úkonom, musí zodpovedného zástupcu ustanoviť súdom ustanovený zákonný zástupca fyzickej osoby.

Zahraničná fyzická osoba v postavení podnikateľa, teda osoba, ktorá nemá bydlisko na území Slovenskej republiky alebo oprávnenie na pobyt podľa zákona č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o pobyte cudzincov“), je povinná ustanoviť zodpovedného zástupcu, aj keď osobitné podmienky prevádzkovania živnosti spĺňa.

Ak je podnikateľom právnická osoba (slovenská alebo zahraničná), táto je povinná ustanoviť zodpovedného zástupcu vždy, ak prevádzkuje remeselnú alebo viazanú živnosť. Je tak teda povinný urobiť vtedy, keď živnostenský zákon popri splnení všeobecných podmienok prevádzkovania živnosti vyžaduje splnenie aj osobitných podmienok.

Fyzická osoba alebo právnická osoba je povinná ustanoviť zodpovedného zástupcu vždy, ak má zriadených viac prevádzkarní³ alebo združenú prevádzkareň⁴.

Z vyššie uvedeného môžeme teda vyvodiť záver, že účelom inštitútu zodpovedného zástupcu je na jednej strane zabezpečiť prevádzkovanie živnosti na odborne a kvalitatívne vysokej úrovni a na druhej strane tento inštitút umožňuje prevádzkovať živnosť aj tým podnikateľom, ktorí sami nemajú pre danú živnosť požadované vzdelanie, prax alebo nespĺňajú iné osobitné podmienky prevádzkovania živnosti. Nedostatok odbornej spôsobilosti podnikateľa možno teda nahradiť ustanovením zodpovedného zástupcu ako fyzickej osoby, ktorá zodpovedá za odborné prevádzkovanie živnosti.

³ § 17 ods. 1 živnostenského zákona vymedzuje prevádzkareň ako priestor, v ktorom sa prevádzkuje živnosť; niektoré živnosti nemožno vykonávať inak, ako v prevádzkarni (napr. maloobchod, veľkoobchod, pohostinskú činnosť), iné zasa zriadenie prevádzkarne nevyžadujú, alebo priamo vylučujú (napr. plynoinštalatérsvo, vodoinštalatérsvo, sprievodca cestovného ruchu).

⁴ § 17 ods. 2 živnostenského zákona vymedzuje združenú prevádzkareň ako trvalo zriadený, spravidla uzavretý priestor, v ktorom sa prevádzkuje výrobná živnosť zahŕňajúca súbor činností spĺňajúcich znaky samostatných živností v prípade, ak pracovný, technický alebo technologický postup prác nadväzuje na seba alebo inak spolu súvisí na účel výroby finálneho produktu.

2. Kto môže vykonávať funkciu zodpovedného zástupcu?

Živnostenský zákon zodpovedného zástupcu vymedzuje ako fyzickú osobu ustanovenú podnikateľom (živnostníkom alebo právnickou osobou) a na osobu zodpovedného zástupcu kladie pozitívne, ako aj negatívne požiadavky.

Zodpovedný zástupca musí spĺňať tak všeobecné, ako aj osobitné podmienky prevádzkovania živnosti podľa § 6 a 7 živnostenského zákona a musí mať bydlisko na území Slovenskej republiky (t. j. trvalý pobyt podľa § 3 a 5 zákona č. 253/1998 Z. z. o hlásení pobytu občanov Slovenskej republiky a registri obyvateľov Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov alebo trvalý pobyt na území Slovenskej republiky na základe udeleného povolenia podľa § 36 až 39 zákona o pobyte cudzincov) alebo iné oprávnenie na pobyt podľa zákona o pobyte cudzincov.

Živnostenský zákon vymedzuje osoby, ktoré nemôžu vykonávať funkciu zodpovedného zástupcu. V prípade podnikateľa právnickej osoby zodpovedným zástupcom nemôže byť člen jej dozornej rady alebo iného jej kontrolného orgánu. Zodpovedným zástupcom fyzickej osoby ani právnickej osoby nemôže byť po dobu troch rokov od právoplatnosti rozhodnutia o zrušení živnostenského oprávnenia osoba, ktorej bolo zrušené živnostenské oprávnenie z dôvodu, že porušila osobitne závažné zákonné podmienky alebo povinnosti alebo z dôvodu, že na základe svojho posúdenia živnostenský úrad dospel k záveru, že táto osoba závažným spôsobom porušovala podmienky ustanovené živnostenským zákonom alebo inými osobitnými predpismi (§ 58 ods. 1 písm. c) alebo ods. 2 písm. a) živnostenského zákona).

Platí základné pravidlo, že zodpovedný zástupca môže vykonávať funkciu zodpovedného zástupcu iba v jednej prevádzkarni. Živnostenský úrad môže v opodstatnených prípadoch udeliť zodpovednému zástupcovi výnimku. Opodstatnenosť udelenia výnimky posudzuje živnostenský úrad vždy individuálne v každom jednotlivom prípade, pričom rozhodujúcim kritériom je, aby zodpovedný zástupca mohol byť schopný vykonávať funkciu zodpovedného zástupcu vo viacerých prevádzkarniach. Výnimka môže byť udelená napríklad v prípade, ak sú prevádzkarne navzájom v tesnej blízkosti alebo sa dokonca nachádzajú v jednej budove, alebo ak sa prevádzkové doby prevádzkarní navzájom neprekrývajú, napríklad ak jedna z prevádzkarní má prevádzkovú dobu iba cez pracovné dni a druhá iba cez víkend. Za vydanie povolenia na vykonávanie funkcie zodpovedného zástupcu vo viac ako jednej prevádzkarni vyberá živnostenský úrad správny poplatok vo výške 6 eur. Ak zodpovedný zástupca vykonáva funkciu zodpovedného zástupcu vo viacerých prevádzkarniach bez toho, aby mal udelenú výnimku, môže mu živnostenský úrad uložiť pokutu až do 663 eur.

Pre všetkých podnikateľov platí, že pokiaľ majú zriadených viac prevádzkarní alebo združenú prevádzkareň, v ktorých prevádzkujú remeselnú alebo viazanú živnosť, sú povinní ustanoviť jedného, prípadne viacerých zodpovedných zástupcov pre každú takúto prevádzkareň. Podnikateľ, ktorý je fyzickou osobou a spĺňa osobitné podmienky prevádzkovania živnosti, môže úlohy spojené s výkonom funkcie zodpovedného zástupcu vykonávať aj osobne v jednej takejto prevádzkarni alebo ak mu v opodstatnených prípadoch živnostenský úrad udelil výnimku aj vo viacerých takýchto prevádzkarniach. Ak by podnikateľ mal zriadených viacero prevádzkarní s rovnakým predmetom podnikania, ku ktorému je potrebné ustanoviť zodpovedného zástupcu, tak živnostenskému úradu oznámi ustanovenie iba jedného zodpovedného zástupcu. Až na základe kontroly by živnostenskému úradu uviedol, kto vykonáva funkciu zodpovedného zástupcu v ďalších jeho prevádzkarniach a predložil pracovné zmluvy s týmito ďalšími zodpovednými zástupcami, doklady o ich odbornej spôsobilosti a prípadne ďalšie požadované doklady.

Ustanovenie zodpovedného zástupcu je podnikateľ povinný oznámiť živnostenskému úradu v lehote 15 dní a v rovnakej lehote musí podnikateľ oznámiť aj ukončenie výkonu jeho funkcie. Po ukončení výkonu funkcie zodpovedného zástupcu môže podnikateľ pokračovať v prevádzkovaní živnosti len vtedy, ak tým neohrozí život, zdravie a bezpečnosť ľudí a do 15 dní je povinný ustanoviť nového zodpovedného zástupcu.

3. Vzťah podnikateľa a zodpovedného zástupcu

Zodpovedný zástupca musí byť pri prevádzkovaní živnosti v pracovnom pomere k podnikateľovi. Ide o základný pracovnoprávny vzťah odlišný od pracovnoprávneho vzťahu založeného niektorou z dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru.

V pracovnom pomere k podnikateľovi nemusí byť zodpovedný zástupca, ktorý je manželom (manželkou) podnikateľa, príbuzným v priamom rade alebo súrodencom, alebo v prípade podnikateľa ako právnickej osoby, jej spoločníkom alebo členom, alebo ak ide o obec, jej starostom.

4. Zodpovednosť zodpovedného zástupcu, zodpovednosť podnikateľa

Prostredníctvom zodpovedného zástupcu sa zabezpečuje odborné vykonávanie činnosti počas prevádzkovania živnosti. Ani ustanovenie zodpovedného zástupcu však podnikateľa v žiadnom prípade nezabavuje povinnosti prevádzkovať živnosť odborne, čo živnostenský zákon výslovne ustanovuje v § 29 ods. 2. Ak by teda živnostenský úrad zistil neodborné prevádzkovanie živnosti, zodpovedným a sankcionovateľným voči živnostenskému úradu by bol vždy iba samotný podnikateľ, a to aj napriek tomu, že by mal ustanoveného zodpovedného zástupcu. Podnikateľ by mohol až následne vyvodiť zodpovednosť voči svojmu zodpovednému zástupcovi pre porušenie povinností zodpovedného zástupcu, ktoré má voči podnikateľovi zo zmluvného vzťahu, na základe ktorého funkciu zodpovedného zástupcu vykonáva.

Záver

Živnostenské podnikanie je jedným zo štyroch spôsobov ako možno podnikáť na Slovensku. Od 1993 sú živnosti najpočetnejšou formou podnikania na Slovensku, pôsobia najmä vo sfére obchodu a služieb, v remeslách. Podnikateľ je povinný pri prevádzkovaní živnosti dodržiavať zákonom ustanovené podmienky, spomedzi ktorých je povinnosťou podnikateľa v určených prípadoch ustanoviť pre živnosť zodpovedného zástupcu. Nedodržanie povinnosti je porušením zákona, za ktoré hrozí podnikateľovi peňažná sankcia. Príslušný živnostenský úrad môže uložiť podnikateľovi pokutu do 1659 eur. Inštitút zodpovedného zástupcu je v praxi častým inštitútom, nakoľko funkcia zodpovedného zástupcu sa vyskytuje v súvislosti s prevádzkovaním remeselných a viazaných živností. Preto aj tento inštitút si zaslúži svoju pozornosť a je potrebné budúcich potenciálnych podnikateľov oboznámiť s povinnosťami, ktoré im vyplývajú pri prevádzkovaní živnosti.

Zhrnutie

Inštitút zodpovedného zástupcu sa vyskytuje v súvislosti so splnením osobitných podmienok prevádzkovania živnosti, medzi ktoré patrí odborná alebo iná spôsobilosť. Zodpovedného zástupcu je povinná ustanoviť každá právnická osoba, ak prevádzkuje remeselnú alebo viazanú živnosť. Pre podnikateľov ako slovenské fyzické osoby – živnostníkov platí, že zodpovedného zástupcu musia ustanoviť vtedy, ak sami osobitné podmienky prevádzkovania remeselných alebo viazaných živností nespĺňajú.

Summary

The institute of the responsible representative occurs in relation to fulfillment of the specific conditions for trading, which includes the professional or other qualification. Any legal person, if he performs vocational trade or professional trade, is obliged to appoint an responsible representative. For entrepreneurs as Slovak natural persons – tradesmen applies that a responsible representative must be established if themselves do not comply with the special conditions for operating of vocational trades or professional trades.

Zoznam použitej literatúry:

1. Analýza stavu malého stredného podnikania. 42 s. Dostupné z http://www.mhsr.sk/ext_dok-analyza-stavu-msp/142099c?ext=orig.
2. Štatistický úrad Slovenskej republiky. Dostupné z <http://datacube.statistics.sk/TM1WebSK/TM1WebLogin.aspx>.
3. Zákon č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.
4. Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.
5. Zákon č. 253/1998 Z. z. o hlásení pobytu občanov Slovenskej republiky a registri obyvateľov Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.
6. Zákon č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.